

MINIMA PHILOSOPHICA

Alex S. en de Coöperatie Laatste Wil: zelf beschikken over het levenseinde van een ander¹

Ton Vink

Abstract

In 2013 the Cooperative Last Will was launched with the objective of making “a dignified self-chosen death available for everyone over the age of 18, without the involvement of any other person.” In 2015 this was changed slightly, omitting the age of 18 on paper – presumably a bit too confrontational after all – and replacing “without the involvement of any other person” by “without any checks by any other person.” The latter change is understandable, because such “involvement of any other person” turned out to be not only necessary, but by now widespread practice. This practice of assisting with suicide and supplying lethal medication without any checks was recently tested by the courts in the first of a series of lawsuits: the Alex S. case. The judge ruled on July 18, 2023, and Alex S. was sentenced to 3.5 years in prison, of which 1.5 years suspended.

Keywords: Alex S., CLW, Middel X, zelfdoding, zelfbeschikking, art. 294 Sr.

Inleiding

Toen de Coöperatie Laatste Wil (hierna: CLW) in 2013 van start ging, gebeurde dat, aldus het bestuur in de statuten, met als doel “een waardige zelfdoding, zonder tussenkomst van een ander, voor iedereen boven de 18 jaar mogelijk te maken.” In 2015 werd dat nog licht gewijzigd door op papier de leeftijd van 18 jaar weg te laten – vermoedelijk toch iets te confronterend – en door “zonder tussenkomst van een ander” te vervangen door “zonder enige toetsing door een ander”. Die laatste wijziging is begrijpelijk, want die

¹ Met dank aan Govert den Hartogh voor zijn commentaar op een eerdere versie van dit artikel.

“tussenkost van een ander” blijkt niet alleen nodig te zijn, maar inmiddels ook wijd verbreide praktijk.

Die praktijk werd onlangs door de rechter getoetst in de eerste (het gaat om een tiental verdachten) van een reeks rechtszaken: de zaak Alex S. waarin de rechter vonniste op 18 juli 2023. Alex S. werd uiteindelijk veroordeeld voor: “opzettelijk een ander bij zelfdoding behulpzaam zijn en opzettelijk een ander de middelen tot zelfdoding verschaffen, terwijl de zelfdoding volgt, meermalen gepleegd” en “voortgezette handeling van opzettelijk begaan van de overtreding van artikel 18, eerste lid, van de Geneesmiddelenwet, meermalen gepleegd en opzettelijk begaan van de overtreding van artikel 40, tweede lid, van de Geneesmiddelenwet.”

De opgelegde straf: 3,5 jaar gevangenisstraf waarvan 1,5 jaar voorwaardelijk. In het vonnis verbond de rechter aan het voorwaardelijke deel van de straf nog een aantal “bijzondere voorwaarden”, dit op grond van de “Persoonlijke omstandigheden van de verdachte” (p. 22-24/34²). Die omstandigheden waren aanleiding voor de rechtbank de verdachte “verminderd toerekeningsvatbaar” te beschouwen.

Vooraf

Zoals aangegeven is de zaak tegen Alex S. de eerste in een reeks waarin (voormalige) leden en bestuursleden van de CLW zich moeten verantwoorden voor hun rol bij mogelijke overtreding van vooral art. 294 Sr. en, wellicht, de geneesmiddelenwet. Het OM heeft daarbij ruim de tijd genomen om zich voor te bereiden want vervolging hing al langer in de lucht.

Nieuwsuur

Zowel OM als verdediging en rechtbank gaan overigens voorbij aan een zeker niet oninteressante gebeurtenis op weg naar het optreden van Alex S. als leverancier van dodelijke middelen, zoals gepropageerd door de CLW. Dat betreft de uitzending van Nieuwsuur op 1 september 2017 waarin Nieuwsuur zonder ook maar een poging tot kritische begeleiding van het item, aan de CLW alle ruimte bood om hun ‘Middel X’ in de markt te zetten. Dat is niet oninteressant omdat de verdachte, zoals in het vonnis te lezen valt (p. 8/34), de zelfdodingsmiddelen vanaf *maart 2018* heeft verkocht. Is de redactie van Nieuwsuur vatbaar voor toerekening van de gevolgen van hun handelen? Of

² Dat wil zeggen: p. 22 t/m 24 van de 34 pagina's waaruit het vonnis (ECLI:NL:RBOBR:2023:3640) bestaat.

is een beroep op persvrijheid en vrijheid van meningsuiting voldoende om het verwijt van onzorgvuldigheid en onverantwoordelijkheid te pareren?

Dapper of dom?

Op de website van de CLW verscheen 19 juni 2023, voorafgaand aan de rechtszitting, een oproep van de Stichting Dappere Burgers: “Op maandag 3 juli dient het proces van Alex Schot in het Paleis van Justitie in ’s-Hertogenbosch. De 29-jarige Eindhovenaar wordt verdacht van hulp bij zelfdoding vanwege de verkoop van een zelfdodingspoeder. Tienduizend Nederlanders onder wie 2200 CLW-leden kwamen zo in het bezit van middel X. We laten Alex nu toch niet zitten?”. Dus Alex S. voorzag 10.000 Nederlanders onder wie 2.200 CLW-leden van dodelijke middelen? Zijn dit nu dappere of domme burgers?

Ondergrens

De rechter veroordeelde Alex S. vanwege een tienvoudige overtreding van art. 294 Sr. (hulp bij zelfdoding) en een bijbehorende overtredingen van de geneesmiddelenwet. In deze tien specifieke gevallen leverde Alex S. niet alleen hulp en middelen, maar vond de zelfdoding ook daadwerkelijk plaats. Daarnaast stelt de rechtbank vast dat Alex S. te werk ging op “een bedrijfsmatige manier” en “dat verdachte ongeveer 1600 pakketjes heeft verstuurd.” Dat wil zeggen: pakketjes met het dodelijke middel in de juiste dosering, plus antibraakmiddelen en instructies voor gebruik. De cijfers van de niet-zo-slimme burgers laat ik maar even voor wat ze zijn. Maar de tien specifieke gevallen waarin de zelfdoding ook daadwerkelijk plaatsvond, staan dus ongetwijfeld voor een ondergrens.

Alex s. en de (leden van de) CLW

Wie inmiddels kennis heeft genomen van de feiten zoals die tot nu toe boven water zijn gekomen en naar buiten gebracht, ontkomt waarschijnlijk niet aan een zeker gevoel van medelijden met Alex S. Bij de bespreking van de persoonlijke omstandigheden van de verdachte komt, aldus de rechtbank, op grond van onderzoek door een psycholoog en van diverse rapportages van de reclassering “het beeld naar voren van verdachte die te kampen heeft met diverse stoornissen, waaronder een Autisme Spectrum Stoornis, een depressieve stoornis en een eetstoornis.” Verder een jeugd “waarin sprake was van emotionele en fysieke mishandeling, pesten en leerproblemen.” En “overgewicht, wat als een rode draad door zijn leven

liep en voor veel problemen zorgde.” (p. 22/34) Vandaar de verminderde toerekeningsvatbaarheid.

Toch roept juist deze omstandigheid ook vragen op, vragen met een nare smaak, want moet je eigenlijk niet zeggen dat Alex S. door de CLW, bestuur en leden, simpelweg misbruikt is en met al zijn problemen daar gewoon geen verweer tegen had? Waren die CLW-ers werkelijk zo dom (dus: niet dapper, maar dom) dat niemand in de gaten had met wat voor iemand ze te maken hadden? Of vonden ze dat eigenlijk wel best, en met al die naïviteit nog wel makkelijk ook?

Enkele maanden na de Nieuwsuur-uitzending begon Alex S. met zijn handel, eerst via Marktplaats, maar vervolgens “voor het merendeel via aan hem toegezonden e-mailadressen. Deze kreeg hij meestal naar aanleiding van huiskamergesprekken die CLW organiseerde, waar leden e-mailadressen van belangstellenden voor het zelfdodingsmiddel noteerden en doorstuurden naar verdachte...”. (p. 8/34) Daarbij was het “ook mogelijk om meerdere pakketten te bestellen...”. De rechtbank verwijst dan ook naar “een duidelijke link tussen de wijze waarop verdachte aan de e-mailadressen van potentiële afnemers kwam en door CLW georganiseerde huiskamergesprekken.” (p. 9/34)

De faciliterende rol van de CLW kon merkwaardige vormen aannemen: “Tijdens de Algemene Ledenvergadering van CLW bij de Jaarbeurs in Utrecht had verdachte, zoals hij zelf zegt, een hoop doseringen [zelfdodingsmiddel en antibraakmiddel] bij zich. Die heeft hij vervolgens gratis uitgedeeld na afloop van de vergadering.” (p. 14/34)

Na contact met een medeverdachte (die in een van de volgende zaken terecht zal staan) en “die lid was van de CLW, heeft het aanbieden van zelfdodingsmiddelen een grote vlucht genomen.” Die medeverdachte “en later ook andere CLW-vrijwilligers, stuurden aan verdachte e-mailadressen van personen die op huiskamerbijeenkomsten van de CLW te kennen hadden gegeven interesse in het zelfdodingsmiddel te hebben.” (p. 20/34) En geheel in overeenstemming met de doelstelling van de CLW mat Alex S. “zich geen oordeel aan over de persoonlijke omstandigheden en beweegredenen van de afnemers. In principe kwam iedereen boven de achttien jaar in aanmerking voor een pakket...”. Daarbij had hij vertrouwen in de samenwerking en liet daarom weten “dat hij erop vertrouwd dat het goed zat, omdat hij de e-mailadressen van afnemers ontving van anderen, die wel van de persoonlijke situatie van de potentiële afnemers op de hoogte waren.” (p. 21/34)

Het is dan ook niet verwonderlijk in de uitspraak van de rechters over precies dit punt te lezen: “Verder ziet de rechtbank duidelijk aanwijzingen in het dossier dat verdachte door (leden van de) CLW is gebruikt als een handig instrument om haar doelstelling verwezenlijkt te krijgen (...). Er zat

geen enkele rem op de aanvragen die bij verdachte binnenkwamen, zozeer dat het verdachte soms te veel werd. Vanuit zijn goede bedoelingen heeft verdachte aan deze aanvragen opvolging gegeven, maar heeft zo ook het werk verricht en het risico op vervolging gelopen, een risico dat zich met deze zaak ook verwezenlijkt heeft. Met de reclassering is de rechtbank van oordeel dat verdachte door zijn psychische kwetsbaarheid makkelijk beïnvloedbaar was door leden van de CLW.” (p. 23/34) Dat waren zeker van die ‘dappere burgers’!

De juridisch wel te begrijpen pogingen van het bestuur van de CLW om zich later te distantiëren van Alex S., lid van hun coöperatie, en van zijn optreden, maken dan ook geen geweldige indruk. En doen alsof men als bestuur niet wist wat zich tijdens de huiskamerbijeenkomsten en de jaarvergaderingen afspeelde, is ook weinig overtuigend. Dapper is het tegenover Alex S. uiteraard evenmin.

Generaal preventief doel

Dat Alex S. voor de CLW de kastanjes uit het vuur moet halen wordt ook op een andere manier duidelijk bij het bepalen van de strafmaat, want daarbij “ziet de rechtbank voor het opleggen van een gevangenisstraf een zogezegd groot generaal preventief doel. De rechtbank wil hiermee aan iedereen duidelijk maken dat het op deze manier buiten de wettelijke kaders treden niet straffeloos kan.” (p. 24/34).

Hoewel zo iets voor een verdachte – die zo dus eigenlijk aan de samenleving tot afschrikwekkend voorbeeld wordt gesteld – weinig bevredigend is, speelt in deze zaak de omvang van de meervoudige overtredingen zeker een rol. Anders zou, vergeleken met andere vonnissen op grond van art. 294³, de hoogte van de straf extra bevreemden. Maar voor die omvang, zo veel is wel duidelijk, zijn ook de dappere burgers van de CLW zeker medeverantwoordelijk.

Wellicht ter compensatie komt de rechtbank de verdachte toch ook nog enigszins tegemoet door te laten weten dat de bestaande schorsing van de voorlopige hechtenis van Alex S. niet vervalt maar mag blijven bestaan “voor onbepaalde tijd”, dit vanwege de verminderde toerekeningsvatbaarheid van

3 Bijvoorbeeld twaalf maanden waarvan acht voorwaardelijk in de zaak-Muns (ECLI:NL:HR:2005:AR8225); idem in de zaak-Hilarius (ECLI:NL:HR:2008:BC4463); idem in de zaak-Schellekens, maar geheel voorwaardelijk vanwege de gezondheidstoestand van de verdachte (ECLI:NL:GHARN:2012BV6139).

de verdachte en zijn goede medewerking met de diverse behandelingen en begeleiding die als voorwaarden werden gesteld. Dit betekent “dat de schorsing met voorwaarden in stand blijft totdat het vonnis onherroepelijk wordt.” (p. 24/34) En dat laatste zou natuurlijk nog wel even kunnen duren.

Heringa

Het motief van ‘generale preventie’ speelt vaker een rol, zeker waar het gaat om een thematiek als ‘hulp bij zelfdoding’ die nog voorwerp van maatschappelijk debat is. Zo laat het Gerechtshof ‘s-Hertogenbosch in de definitieve uitspraak van 31-01-2018 in de zaak-Heringa⁴ bij het bepalen van de strafmaat weten: “Naar het oordeel van het hof brengt ook het tweede in ogenschouw te nemen strafdoel, de generale preventie, met zich dat aan de verdachte een straf dient te worden opgelegd. Het hof acht het van belang te bevestigen dat de wettelijk vastgelegde norm – zolang deze niet is gewijzigd door de wetgever – dient te worden nageleefd en, wanneer dat niet gebeurt, dit kan leiden tot vervolging en bestraffing.” (p. 19/20)

Hilarius

Hetzelfde motief van ‘generale preventie’ speelde al eerder een rol in een andere zaak van ‘hulp bij zelfdoding’, de zaak-Hilarius. Daarin laat het Gerechtshof Amsterdam, in 2006 in een uitspraak die voor de Hoge Raad in stand bleef, weten: “Het hof acht evenwel een deels onvoorwaardelijke gevangenisstraf onontkoombaar, niet alleen vanwege de generale preventie, maar ook ter vergelding van het aan de nabestaanden aangedane leed, voorzover dat aan verdachtes strafbare en onzorgvuldige handelwijze te wijten valt.”(p. 5/6)

Dat laatste – de verwijzing naar het ‘aangedane leed’ – staat uiteraard voor een wezenlijk verschil met de zaak-Heringa waarin daarvan geen sprake is, maar verwijst tegelijkertijd naar een punt van overeenkomst met de zaak-Alex S. Vandaar dat de rechter Alex S. ook laat weten: “Door dit middel voor iedereen beschikbaar te maken heeft verdachte een levensgroot risico in het leven geroepen dat mensen met suïcidegedachten impulsief grijpen naar het middel en daadwerkelijk het leven laten, terwijl dat met de juiste hulp voorkomen had kunnen worden.” (p. 22/34) De rechter verwijst daarbij naar een “aangrijpend voorbeeld” waar verslag van werd gedaan en naar “ter zitting voorgelezen schriftelijke slachtofferverklaringen van twee nabestaanden.” Ook aan de CLW kunnen vanwege de onzorgvuldige

4 ECLI:NL:GHSHE:2018:345, in stand gebleven voor de Hoge Raad ECLI:NL:HR:2019:598.

Nieuwsuur-uitzending, maar ook het latere gebruik van Alex S., dezelfde verwijten met recht gemaakt worden.

Zelfbeschikking

“Uitgangspunt voor de verdachte is geweest de absolute voorrang die hij meende te moeten geven aan het zelfbeschikkingsrecht van de mensen die zich met een doodswens voor hulp tot hem wendde, ook zonder inzicht te hebben in de duurzaamheid van die doodswens.” Hoewel deze zinsnede afkomstig is van het Gerechtshof Amsterdam in de zaak-Hilarius (p. 5/6), had dit net zo goed ontleend kunnen zijn aan de zaak-Alex S. waarin de rechter gelijklopende opmerkingen maakt (o.a. p. 22 en 23/34).

In de zaak-Hilarius laat de door het hof geraadpleegde huisarts van het slachtoffer weten: “Zij vertelde hem over de dreiging van een aankomende suïcide en hij kreeg de indruk dat zij een soort dwang voelde de medicijnen die ze ontvangen had in te nemen terwijl ze eigenlijk nog niet wilde.” Het hof stelt dan ook: “De hulp die de verdachte heeft geleverd bij de zelfdoding kan hem des te zwaarder worden aangerekend, nu hij onzorgvuldig heeft gehandeld alleen al door na te laten ook maar enig inzicht te verkrijgen in de ernst en de duurzaamheid van de door [slachtoffer] geuite wens zichzelf van het leven te beroven.” (p. 5/6)

Ook voor Alex S. en de leden en bestuursleden van de CLW geldt dat iedere Nederlander die dat wil, over dodelijke middelen moet kunnen beschikken. Vragen stellen daarbij is uit den boze. Vandaar dat men ook op het standpunt staat dat aan iedereen die dat wil ook dodelijke middelen verstrekt moeten mogen worden. Artikel 294 Sr. en andere juridische obstakels dienen daarom te verdwijnen. Voor iedereen geldt dat hij/zij hier zelf moet kunnen beschikken.

Zoals ik elders uitgebreider heb besproken⁵ is de hier van toepassing zijnde betekenis van ‘beschikken over iets of iemand’ de betekenis van *er naar welgevallen gebruik van (kunnen) maken* dan wel *een bestemming geven aan*. De betekenis van ‘zelfbeschikking’ wordt dan aansluitend *het beschikken over, kunnen bepalen van zijn eigen lot, leven enz.* En op de plaats van dat ‘enz.’ kunnen en moeten we in dit verband uiteraard plaatsen: *levenseinde*. En gaat het om dat levenseinde, dan betekent ‘zelfbeschikking’: ‘het zelf

5 Bijvoorbeeld in *Zelfeuthanasie. Een zelfbezorgde goede dood onder eigen regie*. Budel: Damon, 2013, en in *Een goede dood. Euthanasie gewikt en gewogen*. Utrecht: Klement, 2017.

verkrijgen en/of behouden van regie én zeggenschap bij het op zorgvuldige wijze besluiten tot en voorbereiden en bewerken van het eigen levenseinde.’

Maar: wie het bovenstaande goed heeft gelezen, heeft gezien dat het daarbij gaat om het *eigen* leven en levenseinde. En daar begint, waar het Alex S. en de CLW betreft, de schoen te wringen.

Rechten

In ons welvarende en liberaal-democratische deel van de wereld heeft het opeisen van *rechten* een behoorlijke vlucht genomen. Soms vergen die rechten de nodige toelichting, want – bij wijze van voorbeeld – er bestaat natuurlijk geen ‘recht op leven’ of een ‘recht op sterven’, evenmin als een ‘recht op gezondheid’, maar met die nodige toelichting (en die is dan ook nodig) kan zo’n beknopte formulering handen en voeten krijgen. Andere rechten zijn meteen al veel duidelijker, bijvoorbeeld het recht op vrijheid van meningsuiting.

Nu wordt momenteel zelfbeschikking over het eigen levenseinde steeds duidelijker naar voren geschoven als een *recht*, vergelijkbaar met het recht op vrijheid van meningsuiting. De ontwikkeling in die richting heeft een belangrijke impuls gekregen doordat ook de Europese rechter zich hierover uitsprak en liet weten dat het recht om zelf te beslissen over het eigen levenseinde inderdaad wordt beschermd door artikel 8 EVRM, het ‘Recht op eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven’.⁶ Maar de Europese rechter erkent daarbij meteen ook weer belangrijke beperkingen, bij het bepalen waarvan de overheden een ruime ‘margin of appreciation’ toekomt. (Daar ben ik elders op ingegaan.⁷)

En plichten

In het kader van de zaak van Alex S. en de Coöperatie Laatste Wil gaat het om iets anders, iets dat inderdaad lijkt op de beperkingen die de Europese rechter erkent, maar dat tegelijk veel minder theoretisch is. Niet zozeer een *juridisch* maar een *moreel* punt. Het gaat om het geheel ontbreken bij de (leden van de) CLW van enig besef dat het opeisen van een *recht* om zelf over het eigen levenseinde te kunnen beschikken, gepaard gaat met

6 Europese Hof voor de Rechten van de Mens, 20 januari 2011, 31322/07, ECLI:CE:ECHR:2011:0120JUD00313220 (Haas vs. Zwitserland).

7 Bijvoorbeeld: “Zelfdoding: recht op, behulpzaam zijn bij, aanzetten tot Over artikel 294 Sr, de Coöperatie Laatste Wil, zelfbeschikking en verantwoordelijkheid”, *Filosofie & Praktijk* 42 (2021) 2, 54-70, en: “Minima Philosophica: Vrije keuze rond het levenseinde It’s good to touch the green, green grass of home...”, *Filosofie & Praktijk* 44 (2023) 1, 50-57.

een *plicht*, namelijk de *plicht* om van dat *recht* op een *zorgvuldige wijze* gebruik te maken.

Als we het dan, zoals nu, hebben over het recht ‘zelf over het levenseinde te beschikken’, dan vereist de bijbehorende *plicht* dat we ons bewust zijn van de mogelijke risico’s die er bestaan en dat we er zorgvuldig op toezien dat er niet, bewust of onbewust, beschikt wordt over het levenseinde *van een ander*.

Eigen en ander

Zoals eerder vermeld maakt de rechtbank gebruik van diverse rapportages over Alex S. om de mate van toerekeningsvatbaarheid van te kunnen bepalen. Naar aanleiding van de vele problemen die de verdachte in zijn leven ondervond, zegt de rechter dan: “Uiteindelijk ontwikkelde verdachte een preoccupatie met medicatie en diverse manieren om suïcide te plegen.” Van dat laatste kwam het echter nooit. Maar uit het rapport van de psycholoog over de verdachte citeert de rechtbank o.a.: “Bij betrokkene leefde de behoefte om zelf het recht op zelfbeschikking op ieder moment te kunnen uitoefenen. Vanuit voornoemde preoccupatie en beleving ontstond de overtuiging ook de ander de hulp aan te reiken die hem zelf in zijn optiek was ontzegd, zo blijkt uit hetgeen hij vertelt.” (p. 23/34) Anders gezegd: men had Alex S. zelf vroeger verhinderd zelf over zijn eigen levenseinde te beschikken en daarom ging hij zich nu richten op anderen en op het levenseinde *van anderen*. Dat het *recht* om dat te doen misschien gepaard zou kunnen gaan met een *plicht* om dat op zorgvuldige wijze te doen, was aan Alex S. duidelijk niet besteed.

Het is opvallend dat Alex S. hierin zeker niet alleen staat. Een van de andere (ex-) CLW verdachten die nog vervolgd gaat worden is psycholoog Wim van Dijk. Van Dijk is een van de CLW-leden die graag gebruik maakte van Alex S. (of misbruik, natuurlijk; let wel: Van Dijk presenteert zich als *psycholoog*). Ook bij hem ligt het motief voor zijn handel in Middel X in het eigen leven, om vervolgens moeiteloos over te schakelen naar dat van anderen. De dood van zijn aan Alzheimer lijdende vrouw heeft hem zeer aangegrepen. Het was in zijn ogen een lijdensweg die hem nog steeds aangrijpt. En ook hier biedt het bezoek aan de door de CLW georganiseerde huiskamerbijeenkomsten een nieuw perspectief: “Ik dacht: ik moet iets doen. Ik had mijn vrouw voor mijn gevoel in de steek moeten laten. Moest ik deze mensen dan ook weer in de steek laten? Ik dacht: godverdorie, dat kán toch eigenlijk niet? Dus

toen ben ik gaan rondvragen. En zo kwam ik op de naam van Alex S.”⁸ En zo gaat de zelfbeschikking over het *eigen* levenseinde moeiteloos over in het (risico te) beschikken over het levenseinde van een *ander*!

Gesprekken

In de ruim twintig jaar van mijn praktijk als ‘suicideconsulent’ is mij met enige regelmaat de vraag gesteld of ik daarmee niet mensen ertoe zou kunnen brengen hun leven te beëindigen. In termen van deze bijdrage: liep ik dus doende niet het risico te beschikken over het levenseinde van *een ander*? Als antwoord liet ik daarop – hopen niet al te Bijbels te klinken – steeds weten dat ik als consulent “gevonden wil kunnen worden door wie mij zoeken”. En als het zo ver kwam dan resulteerde dat *vinden* steeds in gesprek of gesprekken. Daarbij was ook het voorafgaande *zoeken* van belang want dat betekende dat ik niet wilde staan zwaaien met een verleidelijk aanbod “kom bij mij om dood te gaan”. En dat is precies waar het met de CLW en hun leveranciers misgaat. Vanaf de Nieuwsuur-uitzending ging het erom hun poeder ‘in de markt te zetten’: ‘nou hebben wij van de CLW toch een interessant poedertje gevonden! Kijk maar. Je gaat er probleemloos dood van! Iedereen kan het krijgen! En het kost vrijwel niks!’ Voor het risico dat daarmee ook beschikt zou (kunnen) worden over het levenseinde van *een ander* bestond en bestaat bij de CLW weinig of geen oog. En dat risico was niet alleen groot; de eerste slachtoffers vielen al snel.

Ook Philip Nitschke die in *The Peaceful Pill Handbook* aan 50-plussers informatie over “het beste middel om te sterven” wil verstrekken en die in een interview in *de Volkskrant* ter verdediging laat weten “duizenden ouderen zijn wereldwijd wanhopig op zoek naar deze informatie”, komt niet verder dan “ik vind dat je de gemoedrust van die ouderen moet afwegen tegen het tragische lot van de tieners en hun ouders.” Op de aansluitende vraag hoe je dat dan doet, luidt het antwoord “Dat is ontzettend moeilijk, dat weet ik ook niet precies.” Hoe het met de gemoedrust van die ouderen zou staan wanneer het bij de tieners om een van hun eigen (klein)kinderen gaat, blijft overigens onbesproken.⁹

8 “Deze psycholoog hielp meer dan honderd mensen aan Middel X. Aan de Volkskrant vertelt hij waarom”, Maud Effting en Haro Kraak, *de Volkskrant* 23 oktober 2021. Zie ook mijn: “Minima Philosophica: Gelukkig niet meer praktiserend, of: ‘Ik wil verdomme dat er iets gebeurt’”, *Filosofie & Praktijk* 43 (2022) 1, 58-65.

9 “Over de grens. Philip Nitschke. Jacht op het beste middel om te sterven”, *de Volkskrant* 29 juli 2023, Zaterdag, pp. 2-5, door Maud Effting en Haro Kraak. N.B: De op dit moment (augustus 2023) meest recente editie van dit handboek bevat geen enkel betrouwbaar adres waar “het beste middel om te sterven” (pentobarbital) besteld kan worden.

Wordt vervolgd

Met de zoektocht van de CLW naar een ‘humaan laatste wil middel’ is al met al op zichzelf niks mis, maar het van de aanvang af ontbreken van enig gevoel van verantwoordelijkheid eist zijn tol. Die tol wordt allereerst betaald door de slachtoffers – individuen die beschermd hadden moeten worden tegen de CLW en haar handelaars – en hun nabestaanden. Maar nu dus om te beginnen ook door Alex S. *Wordt vervolgd*¹⁰.

Auteur

Ton Vink (tonvink@ninelwells.nl) werkte ruim twintig jaar als consulent voor vragen rond het levenseinde. In 2007 werd hij voor de Rechtbank Amsterdam vrijgesproken van overtreding van art. 294 Sr (ECLI:NL:RBAMS:2007:AZ6713).

¹⁰ Zowel Alex S. als het OM lieten 1 augustus weten in hoger beroep te gaan.